

НАЦИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИОННА РАМКА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА РАМКАТА НА КВАЛИФИКАЦИИТЕ В ЕВРОПЕЙСКОТО ПРОСТРАНСТВО ЗА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ЕВРОПЕЙСКАТА КВАЛИФИКАЦИОННА РАМКА ЗА УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ (СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ)

Светомира Апостолова-Калоянова

Министерство на образованието, младежта и науката

Резюме. Настоящият сравнителен анализ има за цел да отговори на редица актуални въпроси, свързани с Решение № 96 на Министерски съвет от 02.02.2012 г. за приемане на Национална квалификационна рамка на Република България, разработена в контекста на Рамката на квалификациите в европейското пространство за висше образование и Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот.

На този етап в Европа и света съществуват разнородни системи за образование и обучение, присъждащи голямо разнообразие от квалификационни степени, и в тази връзка е необходимо да се създадат подходящи условия за тяхното ефективно функциониране на общия световен трудов пазар. От 2003 г. на поредица от авторитетни международни форуми европейските политики започват да поставят въпроса за създаването, възприемането и прилагането на единен подход, който да осигурява прозрачност на придобитите квалификации в образователните институции на страните, участващи в общото Европейско образователно пространство. По този начин те се обединяват и около идеята за разработване на общ инструмент, който да включва не само всички образователно-квалификационни степени, но да бъде приложим и активно да се използва в контекста на Системата за учене през целия живот. Изразяваните от политическите лидери аргументи в тази посока се обвързват със съществуващите междудържавни и междуинституционални бариери, които възпрепятстват широкия достъп до образование и обучение на отделната личност и по този начин са реална пречка за ефективното практическо приложение на придобитите знания, умения и компетенции на

трудовия пазар. В исторически план подобно затруднение се причинява от липсата на прозрачност на квалификациите, от нежеланието да се признават „чуждите“ квалификации и от липсата на международни споразумения, които да позволяват на гражданите да трансферират квалификациите си от една система в друга.

Чрез приемането на Националната квалификационна рамка на Република България се постига нейната основна цел – обединяване и съгласуване на националните квалификационни подсистеми за подобряване прозрачността, достъпа, подреждането и качеството на квалификациите по отношение изискванията на пазара на труда и гражданското общество. Очакванията се свързват с постигане на радикална образователна промяна на национално ниво, която ще бъде в съответствие със съвременните изисквания за модернизация на образованието.

Keywords: Bulgarian National Qualification Framework, Qualification Framework at the European Higher Education Area, European Qualifications Framework (EQF), lifelong learning, enhance qualifications transparency across Europe, exchange of experiences and information

Настоящият сравнителен анализ има за цел да отговори на редица актуални въпроси, свързани с Решение № 96 на Министерски съвет от 02.02.2012 г. за приемане на Национална квалификационна рамка на Република България, разработена в контекста на Рамката на квалификациите в европейското пространство за висше образование и Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот.

Според общоприетото определение, „национална квалификационна рамка“ е инструмент за класифициране на квалификациите по отношение на набор от критерии за достигнати конкретни нива в процеса на обучение. По своята същност Националната квалификационна рамка на Република България представлява обща система от пет основни и взаимосвързани в едно общо цяло компоненти, които съставляват отворен процес, обхващащ взаимодействието между:

- образователно-квалификационните степени по нива, разписани в режим на резултати от обучението – знания, умения и компетентности;
- системата за осигуряване и оценяване на качеството на обучението;
- възможностите за валидиране на неформалното обучение и самостоятелното учене;
- фокус върху необходимостта от разработване на секторни квалификации с цел задълбочаване на връзката между придобитите квалификации и изискванията на пазара на труда;
- осигуряването на прозрачност на тези квалификации в национален и международен мащаб.

По този начин става възможно постигането на основната цел на Националната квалификационна рамка на Република България – обединяване и съгласуване

на националните квалификационни подсистеми за подобряване прозрачността, достъпа, подкрепянето и качеството на квалификациите по отношение изискванията на пазара на труда и гражданското общество. Очакванията се свързват с постигане на радикална образователна промяна на национално ниво, която ще бъде в съответствие със съвременните изисквания за модернизация.

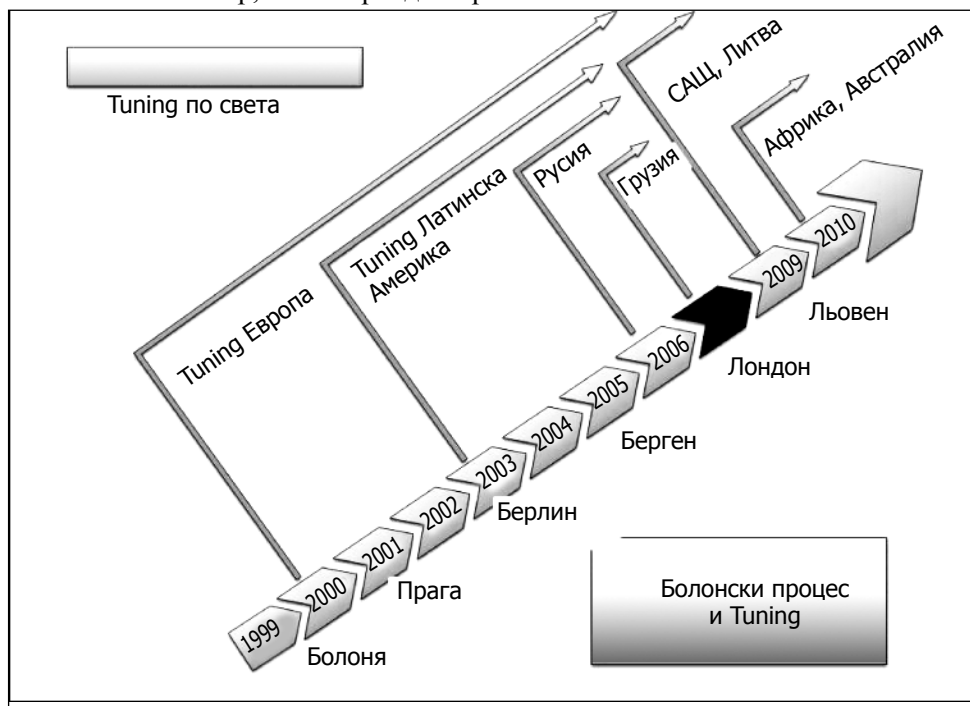
На този етап в Европа и света съществуват разнородни системи за образование и обучение, присъждащи голямо разнообразие от квалификационни степени, и в тази връзка е необходимо да се създадат подходящи условия за тяхното ефективно функциониране на общия световен трудов пазар. От 2003 г. на поредица от авторитетни международни форуми европейските политици започват да поставят въпроса за създаването, възприемането и прилагането на единен подход, който да осигурява прозрачност на придобитите квалификации в образователните институции на страните, участващи в Общото европейско образователно пространство. По този начин те се обединяват и около идеята за разработване на общ инструмент, който да включва не само всички образователно-квалификационни степени, но да бъде приложим и активно да се използва в контекста на Системата за учене през целия живот. Изразяваните

от политическите лидери аргументи в тази посока се обвързват със съществуващите междудържавни и междуинституционални бариери, които възпрепятстват широкия достъп до образование и обучение на отделната личност и по този начин са реална пречка за ефективното практическо приложение на придобитите знания, умения и компетенции на трудовия пазар. В исторически план подобно затруднение се причинява от липсата на прозрачност на квалификациите, от нежеланието да се признават „чуждите“ квалификации и от липсата на международни споразумения, които да позволяват на гражданите да трансферират квалификациите си от една система в друга. Практическата реализация на Системата за учене през целия живот се усложнява и от незадоволителната комуникация и сътрудничество между доставчиците на образование и обучение и националните власти на различни равнища. Освен това проблемът рефлектира и се свързва с негативната тенденция неформалното и самостоятелното учене да се възприемат като по-нискостоящи в сравнение с формалното обучение, придобито в утвърдени образователни институции.

Като следствие от провеждания политически дебат Съветът (по образование) и Европейската комисия (от февруари 2004 г.) приеха Съвместен междинен доклад за прилагане на работната програма „Образование и Обучение’2010“, който осигури приоритет и политически мандат по създаването на Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот (ЕКР УЦЖ). Тя се свързва с Лисабонския дневен ред за подобряване на Системата за учене през целия живот в Европа чрез политика за коопериране на рамка за образование и обучение, но без ясно формулиран мандат за реформиране на националните квалификационни структури. Целта беше да се създадат подходящи условия за облекчаване на процесите по признаване и прозрачност на квалификациите и да се засилят взаимовръзките на международните и междусекторните квалификационни рамки в Системата за учене през целия живот.

Паралелно с това е необходимо е да се отбележи фактът, че системата на висшето образование, освен своята дълга история като транснационална дейност, още през седемдесетте години на миналия век е широко отворена чрез чувствителното нарастване на взаимното международно доверие и сътрудничество между академичната общност на европейско ниво. Именно за тази цел Болонският процес беше проектиран да унифицира степенната структура на участващите в него страни. Чрез неговото стартиране се предприеха съгласувани общи действия и по неговите други основни компоненти, чрез които започна отварянето на европейската система на висше образование, включително и по отношение на връзката на висшето образование с научните изследвания. За този прогрес чувствителен принос оказаха предоставяните стипендии по първите схеми на програмите „Темпус“ и „Еразъм“, а така също и по програмите за европейските научни изследвания. Въз основа на създаденото междуинституционално доверие и утвърдено международно сътрудничество се възприе и обща философия за разработване и

създаване на Рамка на квалификациите в Европейското пространство за висше образование (т. нар. Болонска квалификационна рамка), която се основава на резултатите от обучението и обхваща нивата на образователно-квалификационните степени – бакалавър, магистър и доктор.

На политическо ниво това конкретно решение се случи за първи път като факт в Берлин през 2003 г. по време на традиционната конференция на европейските министри, отговарящи за висшето образование на страните, участващи в Болонския процес. Там министрите приеха решение за разработване на Обща надграждаща рамка от сравними и съвместими описания на квалификационните цикли по следните показатели: учебна натовареност, ниво, резултати от обучението, компетентности и профил. Процесът на международна съгласуваност по темата продължи, като на тяхната следваща среща в Берген през 2005 г. министрите приеха официално надграждащата Рамка на квалификациите в европейското пространство за висше образование. Рамката включва описания на общите характеристики към всеки образователен цикъл, които се базират на резултатите от изхода на обучението и придобитите знания, умения и компетентности, както и на набор от ECTS кредити към първия и втория образователно-квалификационен цикъл. Предостави се възможност

и за включване на междинни квалификации в национален контекст.

Що се отнася до връзката между Европейското пространство за висше образование и Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот, министрите заявиха, че е решаващо да *„...се осигури допълване между рамката за ЕПВО и предложената по-широка рамка за квалификации за учене през целия живот, обхващаща общото и професионалното образование и обучение и неразработвана до този момент в Европейския съюз и в участващите страни“*.

В подписаното Комюнике в Лондон през май 2007 г. министрите по Болонския процес отново се обединиха и поеа ангажимента да разработят и съгласуват до 2010 г. националните си квалификационни рамки в контекста на Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование. Предвид установените затруднения по разработване и въвеждане на националните квалификационни рамки този препоръчителен срок беше удължен до 2012 г.

Необходимо е да се направи уточнението, че за разлика от системата на висшето образование професионалното образование и обучение има по-различен и разнороден институционален обхват. В редица страни големите централизирани агенции и професионални гилдии имат ключово значение в развитието на професионалното обучение и образование, а така също и за професионалната реализация на хората на трудовия пазар. В тази връзка подготвителната работа по създаването на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот (ЕКР УЦЖ) беше ясно формулирана чрез изискването за развитие на *„зони за взаимно доверие“* в системата на професионалното образование и обучение. Все пак в тази област съществуват постоянни и пресичащи се международни взаимовръзки, например в икономическия сектор и специфичните професии, които са базирани върху занаятите и професионалната мобилност.

Като резултат от политиката на Европейския съюз за образование и обучение и Процеса от Копенхаген през април 2008 г. Европейският парламент официално прие Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот. Неговата цел е да насърчава потенциалните участници в пазара на труда да използват широкия обхват за учене в системата на професионалното образование и обучение, висшето образование, ученето на работното място или чрез неформалното и самостоятелното учене. По този начин значително се засилва политическата основа за по-нататъшното развитие на тази инициатива.

Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот включва осем нива – за общо, професионално и висше образование, и има за цел да покрие пълния цикъл на различните типове обучения в цялостните образователни системи на страните членки. Така се създава обща референтна рамка, която изпълнява ролята на трансформиращ механизъм между различните

квалификационни системи и техните нива. Необходимо е да се отбележи, че ЕКР УЦЖ се възприема като рамка за сътрудничество, която се внедрява на доброволен принцип и страните членки нямат законодателни задължения. Тя има препоръчителен характер и се прилага съобразно националното законодателство и практики в 27-те страни – членки на ЕС. Предложеният степенен подход се посрещна с широко одобрение от европейските образователни институции. Използването на концепцията за компетенциите като изграждащ блок от описания (дескриптори) на степените предлага яснота за потребителите и позволява Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот да се утвърди като метарамка, към която да се съотнесат националните квалификационни рамки. Това логично оказва влияние и върху секторните квалификационни рамки, които предстои да се разработят на по-късен етап.

Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот може да бъде разгледана и в друг контекст – като „обвиване“ около Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование и планирана да облекчи процеса за развитие и достъпа до общо, професионално и висше образование. Все пак Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование се ползва с предимство във времето предвид нейното по-продължително доказване пред една по-хомогенна академична общност на споделено политическо доверие в рамките на Болонския процес.

Общността на висшето образование може да бъде представена като пионер в проправяне пътя за разширяване на доверието към широкия свят на ученето през целия живот, покрит от Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот.

Общото между двете метарамки е, че те са свързани с възприемане на концепцията за основната роля на резултатите от обучението. По този начин страните се ангажират да определят националните си квалификации в условията на резултатите от обучението. Това ги ангажира да създават нови стандарти и ясно да формулират и осигуряват прозрачност при определяне на образователните степени, а така също и при описанието на квалификациите.

Необходимо е обаче да се признае, че в специализираната международна преса, а така също и по време на различни европейски форуми, се прокрадват скептични мнения, свързани с възможността академичната общност да остане резервирана към напредъка и да се разграничи от Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот. Редица европейски работодатели, заинтересовани лица и институции са смутени от съществуването на двете метарамки. Възникват редица проблеми на национално ниво, породени от липсата на ясни правила за определяне на правилния избор на модел и структура, които да бъдат наложени при разработването на националните квалификационни рамки. Изразяват се становища, че Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование би могла да съществува самостоятелно и да не се обвързва с Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот. Споделят се и мнения, че конституирането и развитието на двете метарамки е подвластно на историческите обстоятелства и политическата случайност. Приемаме, че такава ултимативност не би могла да помогне на нито един от двата сегмента. От наложените различия се налага изводът, че двете квалификационни рамки са свързани и съвместими, но не могат да се заместват една с друга, тъй като не са взаимнозаменяеми. При по-прецизния анализ на европейските образователни системи се наблюдава скрита динамика, която обяснява не само защо двете метарамки се появяват във времето, но и се дава отговор на въпроса защо те продължават да съществуват паралелно. Някои страни обединяват изискванията си или към Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование, или към Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот, съответно свързани с националното законодателство. При разработване на националните квалификационни рамки отделните страни могат да използват тяхната съвместимост.

Важно е да се отбележи, че двете квалификационни рамки споделят обща цел – да реформират националните системи за общо, професионално и висше образование и обучение в Европа. Те са свързани и насочени към задоволяване интереса на трудовия пазар и към подобряване на икономическата конкурен-

тоспособност в контекста на лисабонските цели на Европейския съюз. Двете рамки се възприемат като инструменти за прозрачност при сравняване на квалификации с цел подпомагане на процесите по признаване и за стимулиране на реформите на националните квалификационни системи. Друга обща черта е, че и двете рамки неизменно са свързани с процеса по осигуряване на качеството. Фундаменталното между тях е възприетият общ подход, основаващ се върху постигнатите резултати на изхода на обучението. Той подпомага прозрачността на квалификациите и свързаните с него национални ангажменти, гарантиращи качеството на проведеното обучение и признаването на присъдената квалификация, но не може да бъде възприет като панацея.

Резултатите от обучението са от основно значение за функциониране на рамките, но все още изразеният интерес към идеята, заложена в тях, се възприема и разбира по различен начин в отделните страни. Изразяват се опасения, че опората към резултатите от обучението би могла да доведе до съкращаване или намаляване ролята и значението на стандартите. Това недоверие може да бъде преодоляно чрез взаимното международно сътрудничество по отношение на процеса за осигуряване на качеството. По този начин става възможно изграждането на мостове на взаимно доверие посредством гарантирани общи правила за развитие и възприемане на отделните сегменти.

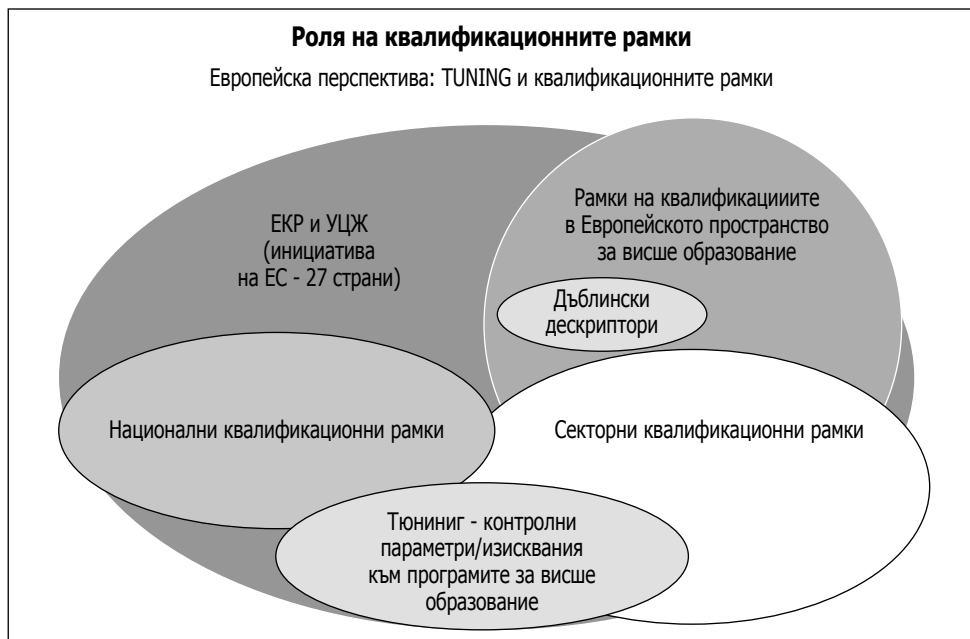
Като добър пример в тази посока може да бъде посочена Ирландия, където е разработен конкретен план за създаване на независима агенция към двата сегмента, отговорна за осигуряване на процеса за качеството и за повишаване на доверието и сътрудничеството между системите на професионалното и висшето образование.

Основни характеристики по прилагането на двете метарамки

Основни характеристики за създаване и напредък по прилагането на двете метарамки	Рамка на квалификациите в Европейското пространство за висше образование (Болонска рамка)	Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот
Приета	Май 2005 г. Среща на министрите на образованието на страните, участващи в Болонския процес в Берген, Норвегия	Април 2008 г. Препоръка на Европейския парламент и на Съвета
Географски обхват	48 държави, участващи в Болонския процес и подписали Европейската културна конвенция	33 държави от Европейското икономическо пространство – страни членки на Европейския съюз

Структура и обхват	Обхванати са трите цикъла на висшето образование, определени чрез описания на изискванията за резултатите от изхода на обучението и асоцииращи с указания за разпределение на кредитите (ECTS)	Осем нива, обхващащи всички образователни степени (общо образование, професионално образование и обучение и висше образование), определени като резултати от обучението чрез описание на знания, умения и компетенции
Потвърждаване/завършено съотнасяне	Към 19 януари 2012 г.: 9 страни официално са публикували своите доклади за съотнасяне; 21 страни финализират процеса; 16 се намират в средата на процеса; 5 са в начален стадий.	18 страни с публикувани доклади към юни 2012 г.

На национално ниво се възприемат различни подходи и практики по въвеждане на националните квалификационни рамки – чрез приемането на законодателни промени или посредством използването на друга регулация от националните власти. В случая е важно да се уточни, че двете квалификационни рамки са общи политически инструменти, възприети от европейските лидери на страните, ангажирани както с Болонския, така и с Копенхагенския процес. Те не са плод на влезли в сила договори и закони, а се внедряват в отделните страни на доброволен принцип.

Симбиоза на взаимовръзките между Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование, Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот и националните квалификационни рамки

Двата процеса – Болонският и Копенхагенският, имат разработени постоянни системи за наблюдение и докладване за предприетите стъпки и мерки на национално ниво по прилагане на мандата за въвеждане на националните квалификационни рамки.

Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование е формално наблюдавана от Групата за напредък по Болонския процес (BFUG) чрез специализираната работна група за квалификационната рамка. В допълнение Болонският процес генерира тематични доклади с различни участници на периодични интервали. Поредицата от последните официални международни публикации и доклади съвпада с формалното въвеждане на независимото оценяване на качеството, възприето в Европейското пространство за висше образование. Всеки един от тях съдържа в по-малка или в по-голяма степен информация за обхвата на квалификационните рамки. Съществуването на различни изследвания по темата акцентира за широкото включване и явен ангажимент на работодателите в тази дейност. Стратегическият процес по разработване на националните квалификационни рамки се проследява и чрез специфични изследвания, отразени в европейското издание „Евридика“ за 2011 г.

Съгласуваността и прозрачността по прилагане на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот се наблюдава от Консултативната група за ЕКР, съставена от всички участващи страни и релевантните работодатели, подпомагана от Европейската комисия и Cedefop. Консултативната група информира тези две институции за възможните ключови „подводни камъни“ и важните събития по настъпилите промените на национално ниво, като през април 2010 г. се изготви специален доклад по темата.

Двата типа квалификационни рамки са „исторически завещани“ и са позитивно съвременно изискване към образователните системи. Те са дълбоко свързани с различните образователни традиции и са включени да служат за постигане на различни цели, в т.ч. и към определен кръг заинтересовани.

Докато Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование е съсредоточена като реформиращ обект, като инструмент за развитие на ясен и отчетлив модел, свързан с висшето образование в Европа, Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот няма за цел хармонизиране. Нейната философия се свързва с осъществяване на разбиране и прозрачност на квалификациите между различните системи вътре в една обща рамка.

В този контекст по-скоро съществува симбиоза на взаимовръзките между двете метарамки и националните квалификационни рамки: чрез тях се разгръща пълният потенциал на всяка от тях, предоставяйки се възможност на хората да получат признаване на придобитите в процеса на обучението знания, умения и компетентности и облекчаване на процесите за свободното им придвижване между образователните и обучителните сектори и този между отделните страни. Това е основното сходство, въпреки че националните квалификационни рамки конституират ключовите инструменти, а не метарамките. Нарастващото разбиране, което съдържат националните квалификационни рамки, е необходимо условие за свързване не само на квалификационните системи между отделните страни, но и към самите метарамки.

Квалификационни рамки и препоръчителни модели/стандарти

Перспектива в световен мащаб: Tuning и квалификационните рамки

Подходите за разработване на националните квалификационни рамки са различни и варират в зависимост от специфичните исторически предпоставки и политически приоритети в отделните страни, както и от съществуването на различни определения и разбиране за резултатите от обучението.

При разработването на националните квалификационни рамки е необходимо да се отчитат и имат предвид следните компоненти:

- наличие на голям брой участници;
- възприемане на новия образователен модел, насочен към потребностите на обучаваните;
- използване на гъвкави пътеки, без императивно да се поставя краен срок;
- отчитане на съществуващата висока степен на вътрешна мобилност;
- наложените изисквания за ясна и тясна обвързаност с пазара на труда;
- наличие на ясни критерии за връзка с осигуряване и подобряване на качеството;
- предоставяне на коректна информация до всички заинтересовани страни;
- прецизно планиране на осигуряването;
- възприемане на системи за валидиране на предишното учене (формално, неформално и самостоятелно);
- осигуряване на по-добър модел и специфични дейности, свързани с признание на квалификациите на национално и международно ниво;
- по-ясно фокусиране върху ученето през целия живот;
- опростяване на квалификационните системи.

Националните квалификационни рамки обаче не винаги успяват да покрият тези изисквания. В национален аспект се установяват някои различия в подходите при тяхното разработване. Така например:

- в Малта и Ирландия е възприет подходът за разработване и установяване на цялостна и неделима рамка, основаваща се на основни базисни елементи, очертаващи всички образователни и обучителни квалификационни нива на ученето през целия живот за облекчаване на достъпа и осигуряване на развитието през всичките образователни нива;
- подход, използващ общото поставяне на нива и методи за описание на квалификационните нива, но съдържащ подрамки, например за различни доставчици и сегменти. Като пример за това могат да бъдат посочени Шотландската кредитна и квалификационна рамка (Scottish Credit and Qualifications Framework), където съществува подрамка за SQA квалификации (EQF 1–8), включваща квалификациите на общото и професионалното образование и като трети сегмент квалификациите за висше образование за нива (EQF 5–8);
- в редица европейски страни съществуват паралелни системи предимно за нивата и подрамките, характерни за специфичните сектори (образователни или професионални). Подрамките могат да са съединени чрез застъпване, но методите за описание на квалификациите са доста различни.

Различните подходи за конструкциите на националните квалификационни рамки нарастват предвид историческите и политическите обстоятелства на отделните страни и посредством различните цели на инициативите, свързани с рамките. Необходимо е да бъдат отбелязани и някои неизяснени взаимовръзки

в националните квалификационни системи между общото образование и професионалното образование и обучение и между професионалното образование и обучение и висшето образование. Понякога се наблюдават последващи разделения, които често са зависими от историческите шаблони, свързани с институционализацията за осигуряване на образованието и обучението в ангажираните страни. Квалификационните рамки чрез присъщите им същностни отличителни черти са призвани винаги да очертават геометрията на собствената си национална система. В някои страни, особено тези от Болонския процес и извън обхвата на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот, се забелязва тенденция за липса на инициативи за разработване на национални квалификационни рамки, която е извън Болонската.

Националните квалификационни рамки за учене през целия живот варират в обхвата, до който те се опитват да опишат или променят съществуващите квалификационни системи. Те могат да имат различни цели във връзка с различните части на системата. Практиката показва, че например в Ирландската квалификационна рамка се въвежда една почти нова система за квалификации в професионалното обучение, докато за висше образование промените са по-умерено приспособявани към съществуващата квалификационна система, а квалификационната система на общото образование е оставена непроменена.

Стъпките за прилагане на националните квалификационни рамки могат да варират през различни подсистеми на образованието и обучението, зависещи от възприетата необходимост от промяна и политическа подкрепа за реформи.

В процеса на наблюдение по прилагане на национално ниво на метарамките се констатира, че някои страни са „изкушени“ от механичното възприемане на предложените модели, без адекватно да отразяват специфичния национален контекст и исторически утвърдените национални квалификационни системи. Това е пример, който някои изследователи определят като „политическо взаимстване“, а не като творческо прилагане на „политика на ерудицията и познанието“. На пръв поглед този подход може да изглежда като знак за бърз напредък на процеса по достигане на целевите дати, но категорично това не трябва да бъде цената за постигане на потенциалната промяна и задълбоченото прилагане на истинската реформа за въвеждане и прилагане на националните квалификационни рамки. Привидното и безсъдържателното прилагане на новите изисквания не може да подпомогне в дългосрочен аспект напредъка и осигуряването на взаимното международно доверие. Тези случаи биха могли да се определят като предизвикателство към равнопоставеността на отделните държави, тъй като са насочени срещу интересите на всички заинтересовани страни и на работодателите. По този начин се нарушава философията, заложена в замисъла на квалификационните рамки и тяхното действие се възприема като възпиращ фактор на общия процес.

Поставянето на крайна дата за разработване на националните квалификационни рамки в контекста на метарамките води до риск от известно противодействие на национално ниво, свързано с отстояване на моментния срок. В тази връзка беше препоръчан подходът със самосертифицирането, който ефикасно да подпомага процеса на сравнимост между съществуващите квалификации и тези, свързани с промяната, както и за наемането на чуждестранни експерти с цел осигуряване на безпристрастност и нарастване на международното доверие.

**Ролята и значението на квалификационните рамки
в процесите за подпомагане на признаването на квалификациите
и стимулирането на мобилността**

Прозрачността на квалификациите е т. нар. „плод“ от стартиралите инициативи на двете метарамки като въвеждаща обща методология и концепция за описание и характеризиране на квалификациите в различните образователни системи. За това е необходимо да се изследват националните практики, които стимулират процесите по признаване на квалификациите чрез националните квалификационни рамки в отделните страни и по-точно на тези, които са вътре в обхвата или в паралелните системи, за които те са въведени.

За разлика от някои европейски страни, притежаващи сложни образователни структури, институции и квалификационни степени, България притежава сравнително опростена тристепенна образователна структура в сферата на висшето образование, която точно съответства на циклите на Болонската квалификационна рамка и на нивата 5, 6, 7 и 8 на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот. Националната специфика се състои основно в различните начини, по които се организира обучението в образователно-квалификационната степен „магистър“.

Последните публикации и анализи относно националните планове за действие по признаване на квалификациите достигат до общия извод, че независимо от полаганите целенасочени усилията за развиване процеса по признаване на квалификациите, съществуващите „реални практики за оценяване на квалификациите са доста различни в отделните страни“. Към днешна дата верифицираните доклади на Болонския процес предоставят полезни възможности за сравняване на квалификационните системи на страните, участващи в него. Подобни резултати могат да се очакват и в повечето публикувани референтни доклади във връзка с Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот. На практика обаче конкретните решения за признаване, извършени чрез образователните институции или чрез други компетентни органи (напр. ЕРИК-НАРИК центровете), много често и единствено се съотнасят и свързват със структурата на отделните учебни дисциплини или с конкретната област на обучение.

На този етап заинтересованите власти в отделните страни са едва в началото на натрупване на професионален опит за работа с двата типа квалификационни рамки и се изисква достатъчно технологично време за практическото осмисляне на предлаганите от тях ползи. Така например за задоволяване на нуждите на работодателите националната квалификационна рамка привидно би могла да послужи само за идентифициране на присъдената образователно-квалификационна степен. Това е относително разбираемо, защото в тези случаи метарамката би могла да се използва като преносим механизъм между двете национални рамки. За други по-специфични цели се изисква значително по-задълбочен и прецизен анализ на квалификациите. Това би могло да облекчи значително работата при прилагане на националната квалификационна рамка особено при детайлното уточняване на резултатите от проведеното обучение.

Съсредоточаването върху кредитните системи също подпомага процесите за приблизително измерване на обема от знания, умения и компетентности, асоцииращи се с различните елементи на квалификацията. Това вече е доказана практика в системата на висшето образование чрез прилагане на Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS). ECTS е основен елемент на Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование и на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот (ЕКР).¹⁾ Според първата рамка двата образователно-квалификационни цикъла (бакалавър и магистър) притежават собствен диапазон от кредити. Съответно ECTS кредитите се използват и при формулирането на

националните квалификационни рамки за висше образование, които могат да съдържат по-подробна уредба на кредитите на национално ниво. Използването на ECTS в контекста на квалификационните рамки, основани на постигнатите резултати, прави програмите и квалификациите по-прозрачни и улеснява признаването на квалификациите. Системата се прилага към всички видове програми, независимо от начините за тяхното провеждане (в учебните заведения, на работното място), статуса на учащите (редовни, задочни студенти, в дистанционна форма на обучение), както и за всички видове учене (формално, неформално и самостоятелно).

Европейската система за кредити в професионалното образование и обучение (ECVET) е нов инструмент за осигуряване прозрачност на квалификациите в областта на професионалното образование и обучение, чиято цел е да улесни трансфера, признаването и натрупването на оценени учебни резултати на лица, обучаващи се за придобиване на професионална квалификация.

Необходимо е да се подчертае, че двете кредитни системи се създават и развиват в различен времеви период и в различен институционален и методологически контекст. ECTS е създаден 20 години преди ECVET. Въпреки че през 2009 г. ECTS получи своето допълнително развитие и възприе модела за разпределение на кредитите, при който се отчитат като равностойни компоненти както учебното натоварване, така и учебните резултати. От друга страна, системата на ECVET беше създадена като модел, ориентиран към резултатите на изхода на обучението, който разпределя кредитните точки в съответствие с покриването на определени индикатори за изпълнение, свързани с постигнати единици учебни резултати. Докато ECTS се въведе като количествено средство за измерване на обема общо инвестирано време за придобиване на определени резултати, то ECVET е система за определяне на взаимосвързаните компоненти (единици) учебни резултати от обучението вътре в присъдената квалификация. Различията в техническите спецификации, свързани с учебното натоварване за ECTS, и относителната тежест на компонентите, свързани с резултатите от обучението вътре в квалификацията за ECVET, се определят като основни признаци за несъвместимост между тези две кредитни системи. Осъзнавайки това предизвикателство, се стига до необходимостта в бъдеще да се изгради обща матрица, която би могла да способства за признаване на кредитите от едната система към другата, независимо от техните методологически различия. По този начин резултатите от обучението биха могли да се идентифицират като единствено възможен способ за преход между двете системи и да се определят като алтернативен двигател, свързващ висшето образование и професионалното образование и обучение.

Общото, което обединява тези две кредитни системи, е, че те са изградени като неделима част от националните квалификационни рамки и в значителна степен биха могли да подпомогнат процесите по признаване на квалификаци-

ите. Но все още остават поредица от нерешени комплексни въпроси, обособени в определена сфера, които чакат своя отговор за онези прекалено подробни предписателни определения за кредитен обхват, които са пречка по пътя на мобилността и биха могли да бъдат спънка в разработването на съвместни междууниверситетски програми.

Признаването на квалификациите, разглеждани в контекста на мобилността и националните квалификационни рамки, е необходимо да се анализира през призмата на основните европейски инструменти за прозрачност на квалификациите.

С Решение No 2241/2004/ЕС на Европейския парламент и Съвета от 1 януари 2005 г. се създаде Рамка за прозрачност на квалификациите и компетенциите. Наборът на Europass документите – и по-специално на Europass дипломното приложение, Europass допълнение към сертификат и Europass CV, позволяват хронологично и систематично да бъдат представени придобитото образование на личността, неговата квалификация, знания и умения. Те предоставят прозрачен запис и информация за лицето, за неговите езикови умения, професионален опит, завършена степен на образование и допълнителни компетентности, придобити извън официалната система за образование и обучение.

Europass дипломно приложение е документ, който се прилага към оригиналната диплома за висше образование, с цел да я направи по-достъпна за други лица и организации. В документа се описват изучаваните специалности, постигнатите резултати от обучението спрямо Националната квалификационна рамка и присъдените ECTS кредити, синхронизирани с Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование и ЕКР за УЦЖ. По този начин чрез дипломното приложение полученото образование и придобитите компетенции стават разпознаваеми в рамките на целия Европейски съюз и са важен инструмент за признаване на дипломите, особено на тези с произход от други страни.

Приложението към сертификата се свързва с професионалното образование и обучение и предоставя допълнителна информация за вече завършената степен на професионално обучение и придобитата професионална квалификация в контекста на националната квалификационна рамка. Сертификатът по своя замисъл предоставя информация за степента на квалификация, умения, компетенции, учебно съдържание и професии, които техният притежател е правоспособен да упражнява.

Изводът, който може да се направи при сравняването на двата типа документи, показва, че индивидуализираната същност на дипломното приложение, издавано от всички европейски институции за висше образование, е по-интензивното техническо средство отколкото Europass приложението към сертификат.

Установени са ясни връзки между Europass документите и препоръчителните степени и описания (дескриптори) на двете квалификационни рамки, като се отчитат общите образователни нива, базирани на резултатите от ученето. Като съществен политически и организационен напредък в европейски контекст е възприето общото изискване за използване на националните квалификационни рамки в процеса на признаване на квалификациите чрез Europass инструментите за прозрачност. Факт е, че вече в много страни националните квалификационни рамки притежават официален нормативен статус, предоставящ обективна сравнителна информация в процеса по признаване на квалификациите. Тясното съвместно сътрудничество между отговорните национални институции по признаване и съществуващите в отделните страни национални квалификационни рамки допринася и подпомага процесите за международно признаване на квалификациите, основаващи се на общите споделени подходи за концептуалните и оперативните аспекти на тази дейност.

**Ролята на секторните квалификационни рамки
в контекста на националните квалификационни рамки,
Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот
и Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше
образование**

В комюникето от Маастрихт (декември 2004 г.) се определя, че Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот „...*трябва да улеснява доброволното вземане на решения на европейско равнище, основано на компетенциите и осигуряващо възможност на секторите да отговарят на новите предизвикателства в образованието и обучението, породени от интернационализацията на търговията и технологиите*“.

Прилагането на конкретните заключения от Маастрихтското комюнике предлага структуриран набор от процедури, позволяващи систематичното и доброволно разработване на препоръчителни контролни параметри към секторните стандарти по степени. Очакванията са свързани с основната функция на метарамката, която трябва да подпомогне процеса на международната секторна организация и нейната връзка с националните секторни квалификационни системи. По този начин секторните стандарти и квалификации могат да се разработват извън обсега на националните квалификационни рамки или системи и да се свързват с потребностите от предприемането на общи европейски подходи и решения в областта на образованието и обучението. Затова е важно да се изяснят основните допирни точки и взаимовръзки между националните квалификационни рамки в контекста на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот и секторните квалификационни рамки, както следва:

– Националната квалификационна рамка осигурява общата препоръчителна позиция, която ориентира, информира и насърчава развитието на образованието, обучението и ученето през целия живот. Тя гарантира връзката на националните квалификации със секторите на икономиката и по този начин се улеснява трансфера и съпоставимостта.

– Свързването на секторните квалификационни рамки с Националната квалификационна рамка означава приемане на и обвързване с набор от критерии и изисквания, отнасящи се до качеството и прозрачността на квалификациите. Решението за обвързване на секторните инициативи с Националната квалификационна рамка е необходимо да се осъществява децентрализирано от самите заинтересовани страни и институции, включително и от представителите на властта, отговорни за квалификациите на национално равнище.

– Критериите за свързване на секторните квалификации с Националната квалификационна рамка трябва да са прозрачни, като външните участници (например националните власти или съответните компетентни органи) е необходимо да бъдат в състояние да оценяват дали договорените задължения са изпълнени (напр. относно осигуряване на качеството и т.н.).

– Важно е да се осигури ясна и видима връзка между контролните параметри/изисквания на секторните рамки и описанията на резултатите от обучението, заложили по степени в Националната квалификационна рамка.

Терминът „сектор“ е често използвано понятие в изследванията на трудовия пазар и професионалното образование и обучение. Секторите могат да бъдат базирани преди всичко върху структурите на:

– икономическата дейност (напр. селско стопанство или автомобилен сектор);

– специфичен профил за заетост или технологии (напр. социални дейности или ИТ сектора).

Необходимо е да бъде поставен акцент върху факта, че секторните квалификации функционират вътре и в самите области на икономическа активност (напр. морски транспорт, спорт, строителство). По този начин се изгражда паралелна връзка между съществуващите европейски, национални и секторни квалификационни рамки. Видими стават и взаимовръзките между общото, професионалното и висшето образование.

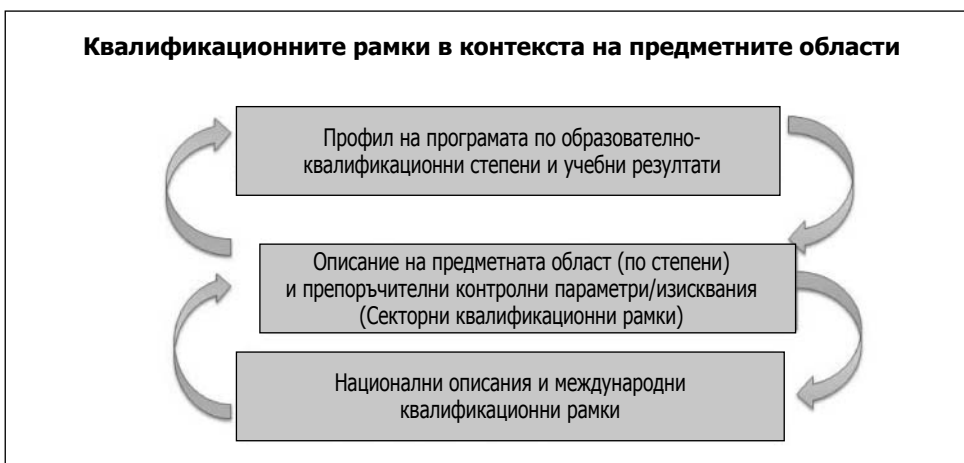
Като добра практика в системата на висшето образование може да бъде представена реализираната концепция по разработване на секторни квалификационни рамки чрез оказаната последователна финансова подкрепа на Европейската комисия за модернизацията на висшето образование и разпространяването на реформата чрез проекта „Тюнинг – хармонизиране на европейските образователни структури“. В него се включиха 60 страни, включително и тези, участващи в Болонския процес, като целта беше да се разработят контролни съпоставими параметри и изисквания по професионални направления

и предметни области. По този начин практически стана възможно съгласуването и въвеждането на новия образователен модел, насочен към потребностите на обучаваните; възприемането на философията за прилагане на резултатите от обучението; прилагането на конкретни подходи и обща терминология, съвместими както с Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование и така и с Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот.

Чрез разработването на примерни модели на секторни квалификационни рамки към трите образователни цикъла за основни професионални направления като икономика, инженерни науки, педагогика, туризъм, изкуства се постигна основната цел – в страните, принадлежащи към Европейското пространство за висше образование, да бъде възприето общо разбиране за методологията и възприемането на съгласувани контролни параметри при определяне на необходимите резултати от обучението (знания, умения и компетентности), присъщи на съответната програма. По този начин се постига прозрачност на придобитите квалификации, като фокусът от съществуващите изискванията към входните параметри се измества към постигнатите резул-

тати в края на образователния процес. Стремежът е институциите за висше образование в международен план да възприемат обща съгласувана платформа за възприемане на общи препоръчителни контролни параметри по предметни области, необходими за осигуряването на съпоставими, съвместими и прозрачни програми. Чрез проведения мащабен консултативен процес в рамките на Болонския процес се обсъдиха ключовите параметри на резултатите от обучението и компетенциите, свързани с осигуряване на информацията за основните (преносими) и предметно-специфични компетентности при описанието на квалификациите, принадлежащи към определено професионално направление.

Съгласуваните параметри се изразяват във възприемане на терминологията за резултатите от обучението; в определяне на критерии за разработване на програми, при които се спазват академичната автономия и правото на висшите училища самостоятелно да разработват свои собствени учебни планове и програми. По този начин се защитава многообразието на европейските институции за висше образование и се съхраняват и отчитат националната специфика и уникалността на учебните програми в отделните европейски институции за висше образование.

Предлаганата методология включва пет основни направления:

- Общи компетенции или преносими умения;
- Компетенции, специфични за предметната област;
- Ролята на ECTS;
- Подходи към обучението и процеса на оценяване;
- Отчитане и осигуряване на качеството в образователния процес (системи, основани на вътрешноинституционалната култура на качеството).

Всяко направление се разработва въз основа на предварително установени процедури, одобрени от съответните компетентни европейски образователни институции, като подходът позволява да се направят изводи, които да бъдат възприети на общоевропейско ниво. Съвкупността от дадените пет направления представлява сама по себе си единна система и позволява на институциите за висше образование самостоятелно да „настройват“ своите учебни програми и така да се запази академичната автономия, както и възможностите за прилагане на съвременни иновативни решения.

Моделът за подготовка и реализация на програмите и учебните планове предвижда обучението да се провежда както в рамките на едно висше училище, така и да бъде използван при разработването на съвместни образователни програми, като обучението може да се провежда в стратегическо партньорство между две или повече европейски висши училища. По този начин става възможно практическото прилагане на Болонските политики за присъждане на съвместни степени и квалификации и за издаване на двойни дипломи. В партньорските си договори висшите училища разработват и поставят общи базови изисквания, които са свързани с:

- описание на профила на програмата;
- определяне целите на програмата, описание на резултатите от обучението във възприетата терминология на знания, умения и компетенции;
- формулиране на общи и предметно специфични компетенции, които трябва да бъдат развити и постигнати в рамките на програмата;
- разработване и описание на академичното съдържание (теми) и структурата (модули и кредити);
- определяне на образователните единици и видовете дейности, насочени към постигане на съгласуваните резултати;
- определяне на съответстващите на резултатите от обучението подходи и методи (технологии) за обучение и оценяване;
- създаване на съответстващи на системата оценки, осигуряващи и повишаващи качеството.

Процесът за присъждане на международни квалификации и съвместни степени органично е свързан със спазването на националните и европейските изисквания за осигуряване на качеството. Квалификациите могат да имат пределна граница относно комерсиалната чувствителност на информацията, свързана с интелектуалната собственост, заложена във всяка една от тях или в учебните материали. Така например те могат да съдържат изисквания за работните условия и достигнатите успехи на обучаваните. Подобна чувствителност може да се забележи и по отношение на прозрачността, наложена от европейските стандарти и ръководства по осигуряване на качеството в системата на висшето образование. Отчитайки богатото разнообразие на европейските системи за образование и обучение и техните различни етапи

на развитие, е необходимо всяка страна да предприеме конкретни действия за свързване и съотнасяне на съществуващите национални квалификационни структури и системи с Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот.

Предвид ранния етап от прилагането на националните квалификационни рамки в контекста на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот е трудно да се изрази категорично становище за приемливостта на връзката и прехода между секторните квалификации към националната квалификационна рамка. Техният успех зависи от обхвата, до който те включват специфичния национален контекст и могат да насочат националните предизвикателства и нуждите не само на хората, но и да станат двигател за промяна на учебните планове и програми.

Моделът за осигуряване на качеството на секторните квалификационни рамки в контекста на учебните резултати е необходимо да се разработва при спазване принципите за неговото постоянно повишаване чрез търсенето на обратна връзка и бъдещо прогнозиране.

Осигуряване качеството на процеса и на учебните резултати

Цикъл за динамично повишаване качеството на програмата

Предимствата при осигуряване на качеството на секторните квалификационни рамки чрез възприемане на резултатите от обучението имат за цел да подобрят прозрачността и сравнимостта на стандартите вътре и между квалификациите. Квалификациите, базирани се на резултатите от обучението,

трябва да притежават по-голяма правдоподобност и пригодност отколкото използваните досега традиционни квалификации.

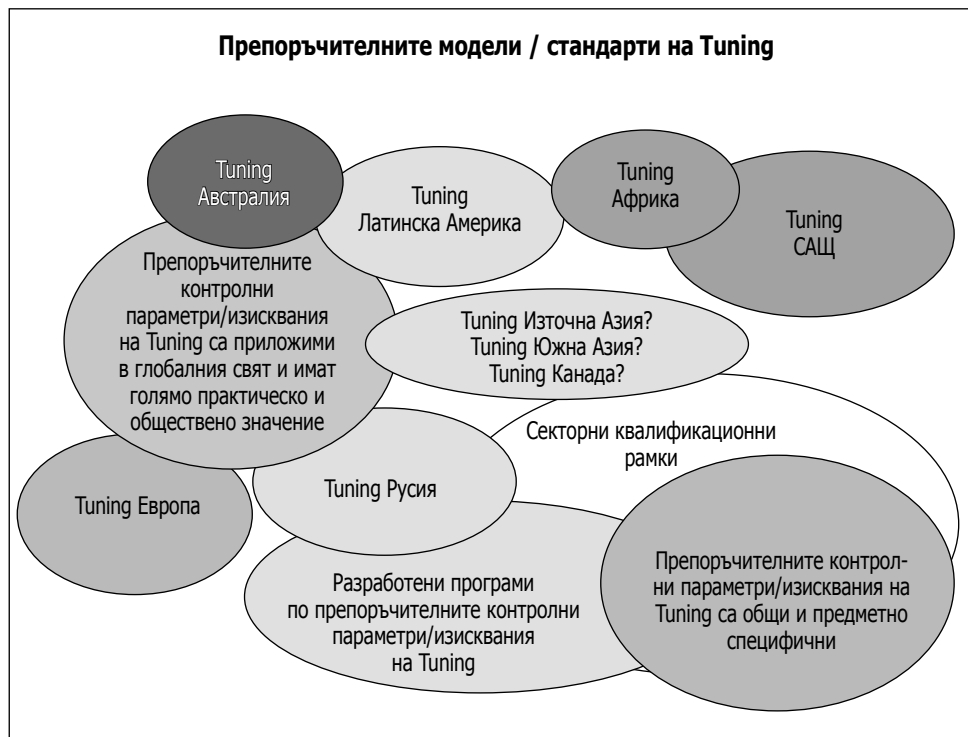
Осигуряването на качеството има важно значение при създаването на Европейското пространство за висше образование, където в значителна степен нараства взаимното доверие между различните образователни системи. Резултатите от обучението и асоцииращите се с тях подходи (външни референтни звена) са важна част от насърчаването на общи методологии и техники, които директно са свързани с установяването на универсални стандарти и оценяващи процедури. Тези универсални подходи към референтните звена, базирани върху резултатите от обучението, съдействат за по-лесното изготвяне на прецизни международни преценки и решения по отношение на ниво, същност и еквивалентност на квалификациите. В „Стандартите и ръководствата“ на Европейската мрежа за осигуряване на качеството (ENQA), приети на срещата на европейските министри на образованието в Берген, като задължителен елемент присъства използването на ясно изразени външни референтни звена за признаване, базирани върху резултатите от обучението:

– „Осигуряването на качеството на програмите и на процедурите по присъждане на квалификации се очаква да включва публикуването на ясни резултати от обучението“;

– „Процедурите за оценяване на студентите се очаква да бъдат съставени така, че да измерват постиженията на резултатите от обучението и другите програмни цели“.

На базата на резултатите от обучението е необходимо да се отчитат всички фактори, свързани с процедурите по осигуряване на качеството. Те са логически обвързани с контекста, новата информация, цялостния процес и финалния резултат, като се поставя акцент на крайния продукт – резултатите от обучението.

В резултат на официално възприетата Рамка на квалификациите в Европейското пространство за висше образование представители на различни сектори от висшите училища започнаха съвместна работа, свързана с разработване на проекти на конкретни секторни квалификационни рамки. Ключовият въпрос на този етап е как тези европейски секторни квалификационни рамки биха могли да се обвържат с националните. На описателно ниво тези рамки са разработени при отчитане на резултатите от обучението и присъждането на ECTS кредити. Предстои да се приеме общо решение за възможното директно свързване на Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование и националните квалификационни рамки на отделните страни, участващи в Болонския процес. В този случай ключовото предизвикателство е да се координират взаимовръзките на национално ниво, гарантиращи, че всички отделни страни, участващи в този процес, ще свържат секторните си квалификации или рамки до същото референтно ниво на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот.

Съществува опасност от възникването на значителни затруднения, ако се допуснат неточности при свързването или лошото „напасване“ към препоръчителните нива на моделите или където националните или секторните рамки са исторически факт и работещ утвърден инструмент в сравнение с по-новите и създадени по утвърдения европейски модел рамки. В тази връзка подписването на някои международни споразумения или спогодби е наложително с цел установяването на арбитражен механизъм или най-малко за създаването на информационна база данни, така че отделните страни да могат активно да си сътрудничат в тази област на действие.

Факт е, че в отделните държави съществуват различни механизми за включване на квалификациите в националните квалификационни рамки и различните пътища за прилагане на механизмите по осигуряване на качеството. Част от целта на международните секторни квалификации е да се намали цената и координацията на изискванията между страните, които могат също да поставят някои изисквания върху качеството и да се въздържат от бремето за съгласие с множеството страни на системите по осигуряване на качеството.

Към днешна дата реформите, свързани с въвеждането и широкото разпространение на квалификационните рамки, са в начален период на реализация, като не е възможно да се представи ясна картина за тяхната потенциална значимост. Посредством активното им включване в образователната система се предвижда да се облекчи фундаменталната реформа на съществуващите квалификации. Безспорен факт е, че крайният продукт на образователните реформи в международен план са по-ясните квалификации, базирани на резултатите от обучението. За този вид реформа, провеждаща се „отдолу нагоре“, е общопризнато, че тя се нуждае от основни промени на институционално ниво, където всички заинтересовани страни са отговорни за тяхното създаване и поддържане. Необходимо е да се подчертае, че реформата не може да се въведе по служебноадминистративен ред. Промяната на образователния модел в контекста на квалификационните рамки всъщност е промяна от един начин на мислене към друг. Тази нова ориентация в мисленето се задвижва и от промяната на обективните действащи сили и фактори.

От всичко казано до тук може да се направи изводът, че по отношение прилагането на квалификационните рамки пред нас се поставят редица важни въпроси. Образованието променя своя ход, който фокусира към задоволяване потребностите на обучаваните, и в тази връзка резултатите от обучението влизат в нова роля. Те придобиват фундаментално значение в разширяващия се процес на съвременната образователна реформа. Вече не само европейските, но и много други страни от Америка, Африка и Азия изразяват своето съгласие да използват квалификационните рамки във всичките им приложения, включващи „новия стил“ на националните квалификационни рамки, ученето през целия живот, изискванията за натрупване и трансфер на кредити, неформалното и самостоятелното учене, за целите по признаване на квалификации и за осигуряване на качеството. По този начин квалификационните рамки във всичките им разновидности надграждат първоначално заложената в тях философия и стават важен обединяващ образователен инструмент в световен мащаб.

БЕЛЕЖКИ

1. Препоръка на Европейския парламент и на Съвета за изграждане на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот (http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/rec08_en.pdf), 2008 г. Трите нива на Болонската рамка и подниво то за краткия цикъл на обучение във висшето образование съответстват на нива пет, шест, седем и осем от ЕКР за сектора на висшето образование.

**BULGARIAN NATIONAL QUALIFICATION FRAMEWORK
IN THE CONTEXT OF QUALIFICATION FRAMEWORK
OF THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA
AND THE EUROPEAN QUALIFICATIONS FRAMEWORK
FOR LIFELONG LEARNING
(COMPARATIVE ANALYSIS)**

Abstract. On 13 February 2012 the Bulgarian government adopted a National Qualifications Framework (NQF) in relation to the Qualification Framework at the European Higher Education Area and an European Qualifications Framework (EQF) for lifelong learning. The Bulgarian National Qualifications Framework (NQF) is based in learning outcomes and it includes all levels of the educational and training system and their corresponding qualifications/degrees. This will enhance qualifications transparency across Europe, foster students and workforce mobility as well as qualifications verification; enrich training quality, self-study validation and acknowledgement. While NQFs are important to reach the European Educational objectives as a whole, they are increasingly seen as instruments for addressing national objectives. NQFs are mainly seen as communication or transparency tools whose main task is to clarify the relations – vertically as well as horizontally – between the different parts of the national system. While most stakeholders agree in this general objective, experiences so far show that NQFs developments are indeed political processes which in some cases trigger conflicting points of view. Frameworks provide a new platform for dialogue – across traditional borderlines of subsystems, sectors and institutions – facilitating discussions on how to improve current practices and how to remove barriers to education, training and learning. It is important to keep in mind this political character of the new national frameworks and to understand them as a neutral technical instrument for transparency of qualifications.

The main purpose of this analysis is to support the exchange of experiences and information which already takes place inside at national level and between countries.

Svetomira Apostolova-Kaloyanova

✉ Ministry of Education, Youth and Science
Policy Development, Analysis and Assessment Directorate
2A, Kniaz Dondukov Blvd.
1000, Sofia, Bulgaria
E-mail: m.kaloyanova@mon.bg